

8. Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в Східних регіонах України, затвердженої постановою КМУ від 13 грудня 2017 р. № 1071. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnoi-cilov> (дата звернення: 01.02.2019).
9. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» від 11 січня 2017 р. № 8-р (в редакції 19 липня 2017 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2017-p> (дата звернення: 01.02.2019).
10. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 р., затверджений розпорядженням КМУ від 03 квітня 2017 р. № 275-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu> (дата звернення: 01.02.2019).
11. Стратегія деокупації Донбасу «Механізм малих кроків», аносований МВС України 07 червня 2018 р. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/4446_deokupaciya_donbasu.htm (дата звернення: 04.02.2019).
12. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 01.02.2019).
13. Проект Закону про заборону колабораціонізму № 6170 від 09 березня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61312 (дата звернення: 03.02.2019).
14. Проект Закону про захист української державності від проявів колабораціонізму № 7425 від 20 грудня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63192 (дата звернення: 01.02.2019).
15. Проект Закону встановлення справедливості та покарання винних у воєнних злочинах по подіям на території Донецької та Луганської областей № 7425-1 від 28 грудня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63278 (дата звернення: 01.02.2019).
16. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо колабораціонізму та посилення відповідальності за державну зраду) № 7426 від 20 грудня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63193 (дата звернення: 01.02.2019).
17. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права № 9438 від 20 грудня 2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266 (дата звернення: 01.02.2019).
18. Законопроект «Про Прощення», запропонований Всеукраїнським громадським рухом «Сила права» 08 березня 2018 р. URL: <https://www.obozrevatel.com/politics/proekt-zakonu-ukraini-pro-proschennya-na-kogo-poshiryetsya-i-kogo-proschati-ne-mozhna.htm> (дата звернення: 01.02.2019).

УДК 343.2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ: ОКРЕМІ МІРКУВАННЯ

CRIMINAL LEGAL CONTENT OF CRIME: SPECIFIC CHALLENGES

Устрицька Н.І.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ

Проаналізовано поняття сукупності злочинів за Кримінальним кодексом України. Проаналізовано види сукупності злочинів і наведені окремі міркування щодо співвідношення реальної та ідеальної сукупності злочинів із повторністю злочинів.

Ключові слова: сукупність злочинів, ідеальна сукупність злочинів, реальна сукупність злочинів, повторність злочинів.

Проанализированы понятия совокупности преступлений по Уголовному кодексу Украины. Проанализированы виды совокупности преступлений и приведены отдельные соображения о соотношении реальной и идеальной совокупности преступлений с повторяемостью преступлений.

Ключевые слова: совокупность преступлений, идеальная совокупность преступлений, реальная совокупность преступлений, повторность преступлений.

The concept of the totality of crimes under the Criminal Code of Ukraine is analyzed. The types of aggregate of crimes are analyzed and certain considerations concerning the correlation of the real and perfect set of crimes with repetition of crimes are given.

Key words: totality of crimes, perfect set of crimes, real set of crimes, repetition of crimes.

Постановка проблеми. У розділі VII Загальної частини КК України «Повторність, сукупність та рецидив злочинів» визначено нормативний зміст вказаних проявів множинності злочинів і встановлено деякі особливості кримінальної відповідальності за них. Однак, як зазначено у науці кримінального права, кримінально-правовий зміст різних форм множинності злочинів законодавець сформулював так, що деякі з цих форм не виключають одна одну [1, с. 540; 7, с. 79]. Наприклад, формулювання, яке міститься у ч. 1 ст. 33 КК України – «сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними статтями або різними частини однієї статті...», – дає підставу віднести таку ознаку до повторності злочинів, адже повторність також може бути утворена завдяки поєднанню двох злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті. Відповідно вчинені особою злочини

одночасно можуть утворювати сукупність і повторність. Така ситуація створює труднощі у кваліфікації злочинів. Окрім цього, щодо цілої низки питань реалізації сукупності, повторності і рецидиву злочинів у науці кримінального права є діаметрально протилежні позиції, а практика застосування норм допускає помилки.

Стан дослідження. У науці кримінального права вчення про сукупність злочинів не є новим. Вагомий внесок у вирішення проблем кримінально-правової характеристики сукупності злочинів зробили у своїх працях такі науковці, як: О.О. Дудоров, І.О. Зінченко, М.Й. Коржанський, П.К. Кривошеїн, Г.Г. Криволапов, В.П. Малков, Д.М. Молчанов, В.О. Навроцький, Т.І. Созанський, А.А. Стрижевська та ін. Проте в теорії кримінального права питання щодо поняття сукупності злочинів, її видів, правил кваліфікації, відмежування від суміжних понять завжди були дискусійними і дотепер багато з них є

спірними і не до кінця з'ясованими та потребують нового підходу до їх вирішення.

Метою статті є встановлення кримінально-правового змісту сукупності злочинів.

Виклад основних положень. У ст. 33 КК України зазначено, що сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено. Не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.

У кримінально-правовій літературі зазначається: щоб встановити наявність сукупності злочинів, необхідно з'ясувати, що:

а) суб'єкт злочину одноособово або у співучасті з іншими суб'єктами злочину вчинив два чи більше самостійних одиничних злочинів. Можливе найрізноманітніше поєднання таких злочинів, вони можуть бути закінченими чи незакінченими, умисними чи необережними, простими або ускладненими (триваючими, продовжуваними, складеними (складними), злочинами, що кваліфікуються за наслідками) тощо. Так, особа може вчинити два або більше простих одиничних злочинів або один простий, а другий – триваючий чи продовжуваний. Організована група, наприклад, може вчинити два ускладнених злочини або простий і ускладнений злочини тощо;

б) кожен із цих злочинів передбачений окремою статтею Особливої частини КК, тобто кількість статей, за якими кваліфікуються діяння особи, дорівнює кількості вчинених нею злочинів. Іноді можлива сукупність злочинів, передбачених різними частинами однієї статті Особливої частини КК, якщо ці частини передбачають різні самостійні склади злочинів, а не кваліфікуючі ознаки одного складу злочину (наприклад, ч. 1 і 4 ст. 358 КК містять два самостійні одиничні злочини: а) підроблення посвідчення або іншого офіційного документа і б) використання завідомо підробленого документа). Окрім цього, відповідно до абз. 2 п. 8 постанови ПВСУ від 04 червня 2010 р. № 7 «сукупність можуть утворювати також злочини, передбачені однією і тією ж статтею або частиною статті Особливої частини КК, якщо: 1) вони вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК передбачено новий за своїм змістом склад злочину; 2) вони вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК посилено кримінальну відповідальність; 3) вчинені злочини мають різні стадії; 4) було вчинено закінчений замах на злочин і незакінчений замах на злочин; 5) один чи декілька злочинів особа вчинила самостійно (одноособово) чи була його (їх) виконавцем (співвиконавцем), а інший (інші) вчинила як організатор, підбурювач чи пособник; 6) один злочин особа вчинила як організатор, підбурювач чи пособник, а при вчиненні іншого була іншим співучасником»;

в) всі злочини, що входять у сукупність, повинні бути вчинені до засудження суб'єкта (постановлення обвинувального вироку суду), принаймні за один із них;

г) не спливли строки давності притягнення суб'єкта до кримінальної відповідальності як мінімум за один із двох злочинів, що становлять сукупність;

д) для кваліфікації множинності злочинів як сукупності не можна враховувати злочин, який було декриміналізовано або за вчинення якого особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом (наприклад, у зв'язку з дійовим каяттям, закінченням строків давності тощо) [2, с. 261–264].

Отже, можна сказати, що ознаками сукупності злочинів є:

– вчинення двох окремих злочинів;

– кожен зі злочинів зберігає кримінально-правове значення;

– за жоден зі злочинів особа не була засуджена;

– вчинені злочини, передбачені окремими статтями (частинами статей) Особливої частини КК.

Традиційно в науці кримінального права виділяють реальну й ідеальну сукупність злочинів. Оскільки реальна та ідеальна сукупність злочинів є її видами, то вони характеризуються такими ж ознаками, що і сукупність злочинів, а також своїми видовими ознаками.

У спеціальній літературі під ідеальною сукупністю розуміють випадки, коли особа одним діянням вчиняє одночасно два і більше злочини [3, с. 10]. Тобто особливою її ознакою є кількість діянь, а саме два або більше злочинів вчиняються одним і тим же діянням. Діяння, що утворює ідеальну сукупність злочинів, може складатися як з одного руху (фізичної дії), так і з декількох рухів (фізичних дій), об'єднаних в одне діяння за змістом свого вияву. Оскільки два або більше злочини вчиняються одним діянням, вони вважаються вчиненими водночас. Таким чином, ідеальна сукупність не може бути розірвана у часі. Слід сказати, що така ознака, як час вчинення злочину дає можливість розмежувати ідеальну сукупність і повторність злочинів. Адже повторність злочинів утворюють два і більше злочинів, вчинених неодноразово, тобто розірвані між собою у часі злочини.

Слід відзначити, що у науці кримінального права є різні підходи щодо розуміння ідеальної сукупності злочинів. Перша позиція полягає у тому, що ідеальна сукупність злочинів є видом множинності злочинів, а друга позиція – це різновид одиничного злочину.

Так, Д.М. Молчанов зазначає, що одним діянням можна порушити закон лише один раз і, відповідно, вчинити лише один злочин. Передбачення одного діяння в декількох статтях не може утворювати в дійсності множинності діянь. Тому ідеальна сукупність лише по ідеї, а не в дійсності, утворює множинність. Для наявності множинності в дійсності потрібна множинність діянь, кожне з яких є необхідною ознакою об'єктивної сторони злочину [4, с. 73].

С.І Тишкевич зазначає, що ідеальна сукупність – надумана правова конструкція, яка існує фактично лише тому, що положення кримінального закону є недосконалими, і її існування – лише тимчасове, до усунення певних невідповідностей. Він вважає, що ідеальною сукупністю можна визнавати лише ті випадки, коли одним діянням порушено кримінально-правові норми, в яких під час конструювання законодавцем не було враховано типові наслідки, що характеризують об'єктивну сторону єдиного злочинного діяння [5, с. 64].

Таким чином, прихильники цієї позиції переконані, що сукупність злочинів може бути утворена лише декількома злочинними діяннями, кожне з яких відповідає окремому злочину, а відтак ідеальної сукупності взагалі не існує. Порушення одним діянням одночасно декількох кримінально-правових норм слід вважати одиничним злочином.

У науці кримінального права зазначається, що реальна сукупність має місце тоді, коли особа вчиняє два чи більше злочини двома чи більше діяннями [6, с. 143]. Тут видовою ознакою реальної сукупності злочинів є те, що діяння розірвані між собою в часі. Якщо зіставити ознаки реальної сукупності злочинів з ознаками повторності злочинів, то можна визначити, що спільними ознаками є: вчинення особою двох або більше злочинів, кожен із яких передбачений в Особливій частині КК як окремий склад; жоден зі злочинів не втратив кримінально-правового значення; злочини вчиняються послідовно, з певним проміжком часу між ними. Щодо ознаки вчинення злочину до засудження хоча б за один із них, то вона не є визначальною для повторності злочинів, оскільки повторність злочинів охоплює випадки вчинення злочинів і до, і після засудження.

Про спільні ознаки сукупності і повторності злочинів згадує О.В. Колос у своєму дослідженні. Зокрема, для кримінально-правового змісту сукупності та повторності злочинів спільними є такі ознаки: а) формулювання, яке міститься у ч. 1 ст. 33 КК України – «сукупність злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті...», – дає підставу віднести цю ознаку до спільних із повторністю злочинів, оскільки остання також може бути утворена завдяки поєднанню двох злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті; б) сукупність злочинів відображається, а повторність може бути відображена двома або більше різними юридичними складами злочинів (наприклад, повторність однорідних злочинів або повторність злочинів одного виду з урахуванням стадій вчиненого злочину або

з урахуванням форми співучасті); в) на відміну від ідеальної сукупності, реальна сукупність і повторність утворюються лише у разі вчинення злочинів у різний час; г) сукупність утворюється, а повторність може бути утворена і в тому разі, коли на час вчинення наступного злочину особа взагалі не була засуджена [7, с. 80–81].

Висновок. Отже, можна зробити висновок, що реальна сукупність злочинів становить собою повторення злочинів, тобто має місце ситуація, коли особа спочатку вчиняє один злочин, а згодом – наступний. Тому слід підтримати позицію В.П. Малкова, який зазначив, що протиставляти повторність і реальну сукупність злочинів немає достатніх підстав, оскільки реальна сукупність злочинів водночас є повторністю злочинів [8, с. 32]. Особливістю ідеальної сукупності злочинів є те, що вона вчиняється одним діянням, яке порушує дві і більше кримінально-правові норми одночасно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Устрицька Н.І. Інститут множинності злочинів на сучасному етапі розвитку кримінального права. *Молодий вчений*. 2018. № 12. С. 539–541.
2. Ус О.В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. Харків : Право, 2018. 368 с.
3. Криволапов Г.Г. Множественность преступлений по советскому уголовному праву. Москва : Акад. МВД СССР, 1974. 32 с.
4. Молчанов Д.М. Совокупность преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва : МГЮА, 2000. 157 с.
5. Тишкевич С.И. Единая теория уголовного нормотворчества и квалификация преступлений: основные концептуальные положения. Москва : АМ МВД РБ, 1992. 181 с.
6. Устрицька Н.І. Кваліфікація повторності злочинів : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 216 с.
7. Колос О.В. Повторність злочинів у кримінальному праві України : монографія. Ірпінь : УдФсу, 2018. 304 с.
8. Малков В.П. Повторность преступлений: понятие и уголовно-правовое значение. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1970. 174 с.